

הרב גבריאל גולדמן והרב מנחם בורשטיין

ניתוחים פלסטיים וטיפולים לנווי

1. רקע רפואי²

ניתוח פלסטי הוא מונח להתערבות רפואית, לרוב כירורגית, שמטרתה לשנות גודל, מראה או מבנה של איברים בגוף לצורך רפואי³ וגם שלא לצורך רפואי. הניתוחים הפלסטיים מחולקים לשני חלקים: (1) ניתוחים שמטרתם לשחזר חלקי גוף מעוותים כתוצאה מפגם מולד או מנזקים כדוגמת כוויות, תאונות או פציעות. (2) ניתוחים מסיבות אסתטיות לצורך שיפור ההופעה, כגון שינוי צורת האף, שאיבת שומן, הגדלת חזה וכדומה.

2. ניתוח פלסטי לשם יופי

א. יש פוסקים שאסרו לבצע ניתוחים פלסטיים שאינם מיועדים לצורך רפואי אלא למטרת יופי בלבד.⁴ טעמיהם: אין לאדם רשות לחבול בעצמו שלא לצורך רפואי; התורה נתנה רשות לרופאים לנתח ולטפל בחולים לשם רפואתם אבל לא לצרכים שאינם רפואיים; ריבונו של עולם הטביע כל אדם בצלמו ובדמותו ההולמת לו, ומי שבא לשנות את מראהו, הריהו כמי שבא לבורא בטרוניה - כמה מכוער כלי זה שעשית;⁵ בכל ניתוח בהרדמה יש סיכון מסוים, ואסור לאדם להסתכן אלא לצורך רפואי ולא לשם יופי.⁶ ויש מתירים לבצע ניתוח פלסטי במקום צורך, כגון לפנויה שחושבת שבזכות ניתוח כזה יהיה

1. מתוך ספר פוע"ה כרך רביעי, העוסק בגניקולוגיה, מחלות חברה ומחקר, שנמצא בשלבי עריכה סופיים. הכרך השלישי, העוסק בהיריון ולידה, יצא לאור לאחרונה.
2. תודה לפרופ' אריה אלדד, מומחה לכירורגיה פלסטית, לשעבר קצין רפואה ראשי וראש המחלקה לכירורגיה פלסטית והיחידה לטיפול בכוויות במרכז הרפואי הדסה עין כרם, שקרא את הפרק הנוכחי והעיר את הערותיו. אלה שולבו בגוף הפרק.
3. הערת פרופ' אריה אלדד - ניתוחים פלסטיים רבים מיועדים להסיר גידולים ממאירים בעור, לשחזר שד אחרי כריתה, לתקן שפה שסועה וחך שסוע, לתקן עיוות בעצמות הגולגולת שאינו מאפשר התפתחות תקינה של המוח, לטפל בכוויות להצלת חיים, לאפשר תיקון פונקציונלי של צלקות ועוד.
4. שו"ת ציץ אליעזר, ח"א סוף סי' מא; שו"ת שבט הלוי, ח"ו סי' קצח.
5. שו"ת ציץ אליעזר, שם.
6. שו"ת ציץ אליעזר, שם; שו"ת שבט הלוי, שם; וראה שו"ת מנחת יצחק, ח"ו סי' קה ס"ק ב, שהסתפק אם יש בטעם זה כדי לאסור, שכן מצד אחד אדם שעושה ניתוח פלסטי בוחר לעבור אותו עקב דאגה ואף טירוף הדעת ממראהו, וייתכן שהוא בגדר חולה, אך מצד שני אינו חולה שיש בו סכנה, ונשאר בצריך עיון.

לה קל יותר למצוא שידוך,⁷ או לאישה נשואה, כדי שתתחבב יותר על בעלה.⁸ טעמיהם: האיסור בחבלה הוא דווקא דרך ניציון⁹ וביזיון, ולא כשנעשה לטובת החולה;¹⁰ מותר לאדם להכניס את עצמו לסכנה מועטת כדי להציל את עצמו מצער, במיוחד בדבר שדשו בו רבים,¹¹ ובניתוחים שמבצעים כיום כמעט אין סכנה.¹² יש מצבים שבהם כיעור עלול להביא אדם לדיכאון ולהרגשות קשות ולהקשות עליו להתחתן, ואפילו למצוא עבודה. לכן יש להתיר ניתוח כזה שמשפר את איכות החיים של האדם, ממש כמו ניתוח אחר שמשפר את בריאותו.¹³ ויש מי שהתיר לבצע ניתוח פלסטי לנוי רק במקום שבו הוא מתבצע בהרדמה מקומית שאין בה סיכון, אך לא בהרדמה כללית שיש בה סיכון מסוים.¹⁴

ב. יש להתיר ניתוח פלסטי גם לאיש במצב שיש לו מום בפניו או כתמים רבים, עד שהוא מתבייש להתהלך בין הבריות, וכל שכן אם מראהו מפריע לו למצוא עזר כנגדו, ואין בזה משום 'ולא ילבש גבר שמלת אשה'.¹⁵ באופן דומה, יש מי שהתיר ניתוח פלסטי גם לאיש במצב שבו ללא ניתוח כזה הוא מתקשה למצוא פרנסה הגונה.¹⁶ אולם כשמדובר בפעולה שכל מטרתה היא נוי בלבד, אין להתירה לגבר.¹⁷

3. טיפול בשבת למנוע צלקת

ג. אדם שנחתך בשבת חתך עמוק בפניו, ועל פי דברי הרופא אין בו כל סכנה, ומבחינה

7. שו"ת חלקת יעקב, חו"מ סי' לא; שו"ת אגרות משה, חו"מ ח"ב סי' סו; שו"ת יביע אומר, ח"ח חו"מ סי' יב; שו"ת משנה הלכות, ח"ד סי' רמו; הרב ד"ר ישראל יאקאבאוויטש, 'שאלות והערות בעניינים רפואיים שונים', פרק ה - 'ניתוחים פלסטיים לשם נוי', נועם ו, עמ' רעג-רעה; הרב אביגדור נבנצל, ביצחק יקרא על משנה ברורה ח"ו, קונטרס ההנהגות, משפחה חינוך וצניעות, עמ' ח ס"ק ד.
8. שו"ת יביע אומר, שם; הרב ד"ר ישראל יאקאבאוויטש, נועם שם, כתב שבאישה נשואה יש להתיר רק אם יש חשש לשלום בית, שמא תתגנה על בעלה.
9. לשון מריבה, כמו 'וכי יצו אנשים' (שמות כא, כב).
10. ראה רמב"ם, הל' חובל ומזיק פ"ה ה"א; שו"ת חלקת יעקב, שם; שו"ת אגרות משה, שם; שו"ת יביע אומר, שם; שו"ת משנה הלכות, שם; גם שו"ת מנחת יצחק, שם, ושו"ת שבט הלוי, ח"י סי' רצב, הסכימו שאין לאסור מטעם חבלה; כך גם כתב בשו"ת מנחת שלמה, תנינא, סי' פו אות ג, לגבי היתרו לניתוח פלסטי לגבר, במקום הצורך.
11. שו"ת חלקת יעקב, שם; הרב ד"ר ישראל יאקאבאוויטש, נועם, שם.
12. שו"ת יביע אומר, שם; שו"ת משנה הלכות, שם; ראה גם שו"ת שבט הלוי, שם, שכתב שהיות שכיום הסיכון בהרדמה קטן מאוד, מי שעושה כן לצורך מניעת צער, לא עבר איסור.
13. הרב ד"ר ישראל יאקאבאוויטש, נועם, שם.
14. שו"ת עשה לך רב, ח"ד סי' סה; אומנם בסיום תשובתו כתב שבמקום צורך גדול, כשהאפשרות לביצוע הניתוח היא רק בהרדמה מלאה, יש לדון בכל מקרה לגופו ויש לשאול רב, כי ההיתר וגם האיסור אינם פשוטים.
15. דברים כב, ה. שו"ת מנחת שלמה, שם; שו"ת משנה הלכות, שם, סימן רמז. שו"ת יביע אומר, שם. בשו"ת עשה לך רב (שם) כתב שגם באופן שבו אישה מותרת לעבור ניתוח פלסטי, באיש הדבר מותר רק במקום שיש לו מום גדול ומתבייש ללכת ברחוב.
16. הרב ד"ר ישראל יאקאבאוויטש, נועם, שם.
17. שו"ת מנחת שלמה, שם.

רפואית אין צורך לתפור באופן מיידי את החתך, ואפשר לכסותו עד מוצאי שבת, אסור לחלל שבת כדי לתפור את החתך, ואפילו באיסורי דרבנן אסור לחלל שבת לצורך כך. אם מדובר באישה פנויה שעלולה להישאר עם צלקת כעורה שתקשה עליה להשתדך והיא עלולה להגיע כתוצאה מכך למצב של דיכאון בעתיד, יש מי שהתיר לבקש מרופא גוי שיתפור לה את החתך כדי למנוע צלקת.¹⁸ כמו כן, יש להתיר לכל אדם הדבקה של שפתי הפצע בדבק מיוחד לכך או ב'פרפר' כדי למנוע הישארות של צלקת, מכיוון שגם מבין הסוברים שיש איסור תפירה בגוף האדם, יש המקלים לפסוק שהאיסור קיים רק בתפירה ולא בהדבקה.¹⁹

ד. אדם שנפצע וזקוק לתפירת פצעו בשבת מחמת הסכנה, ולצורך כך די במעט תפרים כדי לצאת מכלל סכנה, אך אז תישאר צלקת בולטת; ולעומת זאת אם יתפרו יותר תפרים תבלוט הצלקת פחות - יש מי שהורה שכיוון שהשבת נדחית לצורך הצלה מסכנה, מותר גם לגמור את אשר החלו, ולהציל את האדם ממום אשר יתבייש ויצטער בו כל ימיו.²⁰

4. ניתוח פלסטי באיברי המין²¹

ה. אומנם אין איסור לחיות חיי אישות עם אישה שאין לה רחם, כיוון שחיי האישות מתקיימים כדרך כל הארץ, אך במצב שבו אישה נולדה גם ללא נרתיק²² והרופאים בנו לה נרתיק בניתוח פלסטי כדי שתוכל לחיות חיי אישות, יש מי שהסתפק שמא אסור לחיות איתה חיי אישות. הטעם לכך הוא חשש מפני הוצאת זרע לבטלה, כיוון שמדובר בנרתיק שאינו טבעי, ואולי אין זה נחשב כחיי אישות כדרך כל הארץ.²³ ויש מי שכתב

18. הרב שלמה זלמן אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה, תנינא, סי' לה אות ב; [במהדורה המחולקת לחלקים - ח"ב סי' לד אות לג]) והובאו דבריו גם בנשמת אברהם, או"ח סי' שמ, עמ' תקפה, 3; הרב יהושע נויבירט (דבריו הובאו בנשמת אברהם, שם) הסתפק שאולי יש מקום לדון להתיר את התפירה אפילו על ידי ישראל, שהרי מצאנו שהתירו לאישה להיכנס לסיכון שיש בניתוח פלסטי בהרדמה כללית כדי להקל עליה למצוא שידוך, ואם כן אולי יש מכך ראייה שמותר לחלל שבת לשם כך. אך הרב שלמה זלמן אויערבאך (שם) דחה את דבריו, כיוון שאין קשר בין המציאות שבה התירו להיכנס לסיכון קטן לבין היתר לחילול שבת. הראיה לכך היא שרבים מסתכנים לצורך פרנסה, אך ודאי שאין היתר לחלל שבת, אפילו מדרבנן, לצורך פרנסה. ראה גם שו"ת במראה הבזק, ח"ו סי' מז.

19. ראה שו"ת מנחת שלמה, המחולק לחלקים, שם, אות לב; ובמנחת שלמה, מהדורה תנינא, שם, א, הובאה גם התשובה הנ"ל שאוסרת תפירה בגוף האדם, אך הושמט החלק שבו נכתב להתיר הדבקה.

20. שו"ת מנחת שלמה, שם, וכן הרב שלמה זלמן אויערבאך, דבריו הובאו בנשמת אברהם, שם, 4; הרב אויערבאך צירף להתיר העיקרי שני סניפים להקל - האחד, שיש פוסקים שסוברים שאין איסור תופר בגוף האדם (אף שהרב אויערבאך עצמו לא סבר כך); האחר, על פי שיטת המגיד משנה, הל' שבת פ"ב ה"ה, שכל מה שרגילים לעשות בחול לצורך חולה שיש בו סכנה עושים גם בשבת, אע"פ שאין במניעתו משום פיקוח נפש.

21. דיון על ניתוחים לשינוי מין ומעמדו של מין מסופק מובא בפרק מיוחד בספר.

22. בשאלה שנשאלה, איברי המין היחידים של אותה אישה היו השחלות.

23. שו"ת ציץ אליעזר, חט"ז סי' ד; שם, חכ"ב סי' נד אות א; ראה גם הרב יוסף שלום אלישיב, 'ניתוח פלסטי לקביעת מינו של הנולד', בשבילי הרפואה, ב (תשל"ט), עמ' יח; ובקובץ תשובות, ח"א סי' קנב, אך ראה להלן, הערה 25.

שביאה כזאת, בנרתיק המלאכותי, נחשבת לביאה 'דרך אברים' שלא מוגדרת כביאה אף לעניין איסורי עריות.²⁴ ויש מי שכתב שכאשר מדובר במי שמבחינה הלכתית מוגדרת כנקבה ודאית אלא שאין לה רחם ואין לה נרתיק, אם יצרו לה נרתיק מלאכותי בנייתוח פלסטי במקום שבו היה אמור להיות הנרתיק הטבעי, דינו כדין נרתיק רגיל ומותר לחיות איתה חיי אישות. הטעם לכך הוא שבפתיחת אותו פתח בנייתוח הרי כאילו הוציאו לה בשר שחסם את הפתח הטבעי שהיה שם, וכשהוסר הבשר הרי זה נרתיק טבעי.²⁵

5. צביעת שיער לאיש

ו. אסור לאיש ללקט אפילו שיער אחת לבנה מתוך שערות שחורות, משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה'.²⁶
 ז. כמו כן, אסור לאיש לצבוע שערות לבנות שיהיו שחורות, אפילו שיער אחת.²⁷
 ח. אם אינו מתכוון לייפוי אלא לתועלת מעשית, כגון להיראות צעיר כדי שיוכל לקבל משרה, באופן שאין איסור אונאה,²⁸ מסתבר שיש מקום להתיר.²⁹
 ט. אם הלבניו שערותיו של בחור צעיר טרם זמנו, ומתבייש לצאת בין אנשים, מותר לו לצבוע שערותיו בצבע שחור כדי שלא יתבייש, כי שערות לבנות בבחור צעיר נקראות מום, ואין איסור בהסרת מום,³⁰ ויש שאסרו.³¹

24. הרב יוסף שלום אלישיב, בשבילי הרפואה, שם, עמ' יז-יח, ובקובץ תשובות, שם.
 25. שיעורי תורה לרופאים, ח"ד סי' רסה, עמ' 377-380, בשם הרב יוסף שלום אלישיב. בשיעורי תורה לרופאים (שם) הסביר שמה שהרב אלישיב אסר לעיל (הערה 23), היה דווקא בנידון שם שבו היה ספק אם מדובר בזכר או בנקבה.
 26. שבת צד ע"ב; רמב"ם, הל' עבודה זרה, פ"ב ה"י; טור ושו"ע יו"ד סי' קפב סעי' ו.
 27. רמב"ם, שם. שלחן ערוך, שם; וראה בית יוסף, לטור שם, שצביעה הפוכה, דהיינו מצבע שחור ללבן, שנועדה לתת לו מראה מבוגר יותר - מותרת, כיוון שאין זה נוי אצל נשים, ובניגוד למשמעות דברי הטור, שם.
 28. כגון שהוא יודע שיוכל לבצע את העבודה כאדם צעיר.
 29. שו"ת לבוש מרדכי, סי' כד; שו"ת אגרות משה, יו"ד ח"ב סי' סא; שו"ת שרידי אש, ח"ב סי' מא, והביא ראייה מבבא מציעא ס ע"ב, שאסור לאדם לצבוע את ראשו וזקנו כדי להיראות צעיר משום אונאה, ומשמע שאין בכך איסור 'לא ילבש'.
 30. שו"ת שואל ומשיב, מהדורה קמא, ח"א סי' רי; מנחת פתים, יו"ד סי' קפב, על פי דברי תוספות, שבת נ ע"ב; קובץ תשובות, ח"ג סי' קכח; הרב שלמה זלמן אויערבאך, דבריו הובאו בנשמת אברהם, יו"ד סי' קפב, עמ' קלז ועמ' קמ, וציין שם שמותר לצבוע שערותיו בתנאי שלא תהיה אונאה לעניין שידוך; בשו"ת מנחת יצחק, ח"ו סי' פא, כתב להתיר דווקא במקום שהשערות הלבנות הן מום גמור, כגון שיש לו שומה בזקנו ובה גדלות שערות לבנות.
 31. שו"ת מהר"ם שיק, יו"ד סי' קעג, אך התיר לצבוע את השיער בצבע אדום, כיוון שבתקופתו הנשים לא נהגו לצבוע שערן לנוי בצבע אדום. גם בשו"ת דברי חיים, יו"ד ח"ב סי' סב, כתב לאסור צביעת הזקן, אך שם יש סברה נוספת לאסור, והיא שיכול לגלח את הזקן באופן המותר, וכך לא יצטרך לצבוע אותו. גם בשו"ת חלקת יעקב, יו"ד סי' פז, אף שהביא סברות להתיר, כתב שקשה לפסוק כנגד האוסרים. ראה גם שו"ת שבט הלוי, ח"ג סי' קיא ס"ק ג; שם, ח"ו סי' קיה ס"ק ג.